

BORGARTING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 12.02.2014 i Borgarting lagmannsrett

Saksnr.: 13-063938AST-BORG/01

Dommere:

Lagmann
Lagdommer
Sorenskriver

Espen Bergh
Kristin Robberstad
Tore Lindseth

Meddommere:

Pensjonist
Pensjonist
Salgsdirektør
Pensjonist

Ulf Erik Husebø
Sigrun Inger Bjerkan
Bengt Raymond Olsen
Siri Elisabeth Henriksen

Påtalemyndighet Oslo Statsadvokatembeter Statsadvokat Kristian Jarland

Tiltalt Sigurd Jørgen Klomsæt Advokat Arvid Sjødin

Ved forelegg utferdiget av Asker og Bærum politidistrikt 13. november 2012 er Sigurd Jørgen Klomsæt, født 25. april 1953, siktet for overtredelse av:

Straffeloven § 325 første ledd nr 1

for som bestillingsmann å ha utvist grov uforstand i tjenesten (§ 325 nr. 1), å ha foretatt en handling som på grunn av hans stilling er ham forbudt (§ 325 nr. 2) eller utenfor tjenesten å ha utvist et forhold, som gjør ham uværdig til eller virker nedbrytende på den for stillingen fornødene tillit eller aktelse (§325 nr. 5), jfr. domstolloven § 234 siste ledd hvor det fremgår at straffeloven § 325 gjelder tilsvarende for advokater og advokatfullmektiger.

Grunnlag:

Fredag 3. februar 2012 - som oppnevnt bistandsadvokat - mottok han fra Oslo politidistrikt en passordbeskyttet CD inneholdende straffesaksdokumenter i "22/7-saken" . (Passordet ble sendt fra Oslo politidistrikt til Klomsæts kontor den 3. februar 2012 kl. 14.28 [Riktig tidspunkt er kl. 14.21.]). Han sørget derefter for at innholdet i CDen senere samme dag [ble] gjort tilgjengelig for media ved kopiering og overlevering.

Opplysningene fra straffesaksdokumentene ble gitt til media til tross for at Oslo politidistrikt på forhånd hadde bedt om at materialet (straffesaksdokumentene) ikke skulle publiseres uten samtykke. Det ble også gjort i strid med advokatforskriften, særlig kapittel 12, punkt 2.3.2. om fortrolig behandling av taushetsbelagte og av andre fortrolige opplysninger (jf. også punkt 2.4.2) og advokatforeningens retningslinjer for bistandsadvokater punkt 7.3. som setter forbud mot å gi pressen innsyn i eller opplysninger fra straffesaksdokumenter uten politiets samtykke.

Grov uforstand er utvist - særlig fordi straffesaksdokumentene inneholdt opplysninger som - ved publisering - kan virke sterkt støtende for de etterlatte i "22/7-saken" og fordi publiseringen kan bevirke at vitner vil vegre seg for å avgi forklaring til politiet og rettsapparatet.

Sigurd Klomsæt vedtok ikke forelegget, og saken ble brakt inn for Oslo tingrett.

Oslo tingrett avsa 7. mars 2013 dom med slik domsslutning:

Sigurd Jørgen Klomsæt, født 25.04.1953, frifinnes.

Påtalemyndigheten har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Anken gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og saksbehandlingen. Den er henvist til ankeforhandling for så vidt gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Anken over saksbehandlingen stilles i bero jf. straffeprosessloven § 326 første ledd første punktum.

Ankeforhandling er holdt 13.-17. januar 2014 i Borgarting lagmannsretts hus. Klomsæt og 26 vitner har gitt forklaring. Tre datateknisk sakkyndige vitner var til stede under ankeforhandlingen. De fikk anledning til å stille spørsmål og avga forklaring. Øvrig bevisførsel går fram av rettsboken.

Aktor la ned slik påstand:

Sigurd Jørgen Klomsæt, f. 25.04.1953, dømmes for overtredelse av straffeloven § 325 til en straff av bot stor kroner 24 000 – tjuefiretusen –, subsidiært fengsel i 12 – tolv – dager.

Forsvarer la ned slik påstand:

Sigurd Klomsæt frifinnes.

Lagmannsretten bemerker:

I Generelt om bevissituasjonen for lagmannsretten

Innledningsvis bemerkes at bevissituasjonen i saken er spesiell, idet det i liten grad foreligger vitneforklaringer fra personer med tilknytning til mediene som den 3. februar 2012 og de neste dagene publiserte opplysninger fra lekkede straffesaksdokumenter. Det gjelder også journalister som det er på det rene at Sigurd Klomsæt var i kontakt med fredag 3. februar 2012. Lagmannsretten legger til grunn at enkelte av journalistene i disse mediene vet hvem som var kilden til opplysningene. Påtalemyndigheten har opplyst at man på grunn av pressens kildevern ikke har stevnet som vitner de journalistene Klomsæt var i kontakt med fredag 3. februar 2012. Politioverbetjent Steinar Slotte forklarte for lagmannsretten at han under etterforskningen snakket med tre redaktører og seks journalister. Ingen av disse var villige til å svare på spørsmål om kilden, heller ikke på spørsmål som kunne være egnet til å avkrefte at den politiet mistenkte, var kilden. Forsvareren har opplyst at man har forsøkt å få journalister til å avgi forklaring, men at slike anmodninger er avslått under henvisning til kildevernet. Det eneste vitnet for lagmannsretten med tilknytning til journalister/redaksjonen i medier som har publisert opplysninger, er programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK. Under sin forklaring viste han til kildevernet. Han svarte ikke på konkrete spørsmål om kilden eller på spørsmål om når eller hvordan de lekkede straffesaksdokumentene kom til NRK.

For øvrig er saken bedre opplyst for lagmannsretten enn for tingretten. Lagmannsretten vil særlig trekke fram følgende nye bevis:

Speilkopi av politiets PC

Kripos har undersøkt en speilkopi av PC'en politioverbetjent Ole Jørgen Hafredal brukte i sitt arbeid i forbindelse med utlevering 3. februar 2012 av politiets saksdokumenter til bistandsadvokatene i straffesaken etter terrorangrepet 22. juli 2011 i Oslo sentrum og på Utøya. Politiets saksdokumenter ble utlevert elektronisk til bistandsadvokatene ved at det ble brent en CD til hver bistandsadvokat. PC'en ble brukt til å lage en originalfil (masterfil) og 25 CD'er, én for hver av de 25 bistandsadvokatene Hafredal skulle produsere en CD til.

CD'en som ble utlevert til Sigurd Klomsæts kontor, var én av disse CD'ene. Rapport 30. august 2013 fra undersøkelsen ble lagt fram under ankeforhandlingen. Senioringeniør Tom Sørensen Flølo ved Kripos, som har utarbeidet rapporten, avga forklaring.

Teledata

For lagmannsretten er det framlagt opplysninger om hvilke telefonnumre det i tidsrommet 1.-3. februar 2012 er kommunisert med fra mobiltelefoner og kontortelefon som disponeres av Sigurd Klomsæt og hans daværende advokatfullmektig Johannes Wegner Mæland. De framlagte opplysningene omfatter ikke telefonnumre som antas å tilhøre klienter i Klomsæts advokatvirksomhet. Politiførstebetjent Dag Erik Eikeli og politioverbetjent Steinar Slotte, som har etterforsket saken, redegjorde for funnene.

Teledataene ble beslaglagt av politiet under etterforskningen av lekkasjene 3. februar 2012. Klomsæt brakte spørsmålet om beslag inn for tingretten, som i kjennelse 11. juni 2012 ikke opprettholdt beslaget. Begrunnelsen var at teledataene røper klientforhold som er underlagt taushetsplikt etter straffeprosessloven § 119. Ved Borgarting lagmannsretts kjennelse 23. august 2012 ble påtalemyndighetens anke forkastet. Det beslaglagte materialet ble imidlertid fortsatt oppbevart hos politiet.

Under saksforberedelsen for lagmannsretten varslet påtalemyndigheten at teledata ville bli ført som bevis under ankeforhandlingen, og at en politibetjent ville avgi forklaring om teledataene. Klomsæt motsatte seg at bevisene ble ført. Borgarting lagmannsrett avsa 29. august 2013 (LB-2013-63938-2) kjennelse om bruk av teledata. Lagmannsretten la i denne kjennelsen til grunn at tingrettens kjennelse 11. juni 2012 og lagmannsrettens kjennelse 23. august 2012 bygde på uriktig lovforståelse. Lagmannsretten fant at framleggelse av teledata ikke vil krenke en advokats taushetsplikt dersom opplysninger om de numrene som kan være klientnummer, fjernes fra utskriften. Denne lovforståelsen ble opprettholdt i Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 11. oktober 2013 (Rt-2013-1282). Høyesteretts ankeutvalg la til grunn at hele dokumentet ikke kan nektes ført som bevis selv om det inneholder opplysninger som er omfattet av et bevisforbud. Det er bare opplysninger om telefonnumre som tilhører Klomsæts klienter i egentlig advokatvirksomhet som ikke kan legges fram som bevis under ankeforhandlingen i lagmannsretten, jf. straffeprosessloven § 119, jf. § 204 første ledd. Høyesterett anså teledataene som ulovlig ervervet bevis ettersom påtalemyndigheten hadde plikt til å rette seg etter Borgarting lagmannsretts avgjørelse 23. august 2012, noe man hadde unnlatt å gjøre. Høyesterett kom til at lagmannsretten likevel nå kunne foreta en gjennomgang av materialet for å ta ut det som er omfattet av advokaters taushetsplikt om klientopplysninger, og at beviset deretter kunne føres under ankeforhandlingen. Det ble lagt avgjørende vekt på at lagmannsrettens kjennelse 23. august 2012 var uriktig, og at politiets framgangsmåte var et brudd på formelle regler for erverv av bevis og ikke innebar noen materiell rettskrenkelse.

Borgarting lagmannsrett foretok deretter en gjennomgang av teledataene med sikte på å ta ut taushetsbelagt informasjon. I kjennelse 10. desember 2013 (LB-13-06938-4) kom lagmannsretten til at teledata for de aktuelle telefonene tilhørende Klomsæt og hans daværende advokatfullmektig tillates ført som bevis etter at opplysninger om klienters telefonnumre er fjernet. Klomsæt anket kjennelsen til Høyesterett, som forkastet anken i kjennelse 7. januar 2014 (HR-2014-15-U).

I tråd med lagmannsrettens og Høyesteretts ankeutvalgs avgjørelser er dermed teledata og vitneforklaring om teledata ført som bevis under ankeforhandlingen.

Ytterligere vitner mv.

Det er ført flere nye vitner for lagmannsretten. Pressens håndtering av kildevernet synes bedre opplyst enn for tingretten. To privat engasjerte privatetterforskere har på oppdrag fra Klomsæt foretatt en rekonstruksjon av Klomsæts kjørerute om ettermiddagen fredag 3. februar 2012 fra Oslo sentrum og hjem. Rekonstruksjonen er foretatt hovedsakelig med utgangspunkt i Klomsæts forklaring og teledata. Det er også lagt fram fotomappe fra Klomsæts kontor, utarbeidet i juni 2013 etter oppdrag fra Klomsæt. Lagmannsretten kommer tilbake til den samlede vitneførselen under sine bemerkninger nedenfor.

Datatekniske undersøkelser ved Forsvarets forskningsinstitutt

Kort tid før ankeforhandlingen startet kom det fram opplysninger om at to av de privat engasjerte datateknisk sakkyndige, Stein Møllerhaug og Gisle Hannemyr, etter søk i Aftenpostens publiseringsbase hadde funnet bilder med digitalt vannmerke, som etter deres vurdering ikke kunne stamme fra samme kilde som de øvrige bildene saken gjelder. Dette foranlediget at påtalemyndigheten ba Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) foreta ytterligere undersøkelser. FFIs rapport fra disse undersøkelsene ble overlevert til Møllerhaug og Hannemyr. Etter å ha gjennomgått rapporten, opplyste de at deres opprinnelige vurdering var bygd på et uriktig utgangspunkt og ikke kunne fastholdes. Det ble derfor ikke ansett nødvendig å føre vitner fra FFI.

II Sakens bakgrunn mv.

Fra kl. 16.45 fredag 3. februar 2012 publiserte en rekke medier på internett to bilder av Anders Behring Breivik. Bildene viste Breivik rett etter at han var blitt pågrepet på Utøya den 22. juli 2011. Bildene var tatt av politiet og var del av politiets saksdokumenter i straffesaken mot Breivik. De var blitt lagt inn i straffesaken 20. desember 2011. Da bildene ble publisert, var straffesaken fortsatt under etterforskning, det var ikke tatt ut tiltale ennå og bildene var ikke frigitt for publisering. Ingen utenfor politiet som hadde fått tilgang til bildene, hadde spurt om eller fått samtykke til publisering. Også annen taushetsbelagt informasjon og bilder fra saksdokumentene ble publisert uten samtykke fra politiet. Tiltale i straffesaken mot Breivik ble ikke tatt ut før over en måned senere, 5. mars 2012.

Utsending av straffesaksdokumenter til Sigurd Klomsæt og de øvrige bistandsadvokatene i terrrorsaken

Sigurd Klomsæt ble 8. august 2011 oppnevnt som bistandsadvokat for en 16 år gammel gutt som hadde vært på Utøya den 22. juli.

Bistandsadvokatene til fornærmede og etterlatte fikk utlevert politidokumenter i flere omganger, første gang 7. september 2011. De måtte underskrive på en taushetserklæring om klausulerte dokumenter. Selve utleveringen skjedde ved at politidokumentene ble lagret som PDF-fil på en CD/DVD-plate til hver av bistandsadvokatene. I brev 6. september 2011 til bistandsadvokatene opplyste politiet blant annet følgende:

4. Utlevert DVD/cd kan ikke kopieres, heller ikke over til datamaskin.
5. Utlevert DVD/cd kan ikke overlates til andre enn den som har kvittert for den uten politiets tillatelse.
- ...
8. En ber om at datamaskin som benyttes av bistandsadvokat ikke er koblet opp i mot internett mens DVD/cd er i datamaskinen.

Lekkasjer fra straffesaksdokumentene – tiltak overfor bistandsadvokatene

Det var en enorm medieinteresse for terrrorsaken, og det skjedde flere lekkasjer fra politidokumentene høsten 2011. Politiet mente å se et mønster som talte for at en vesentlig del av lekkasjene stammet fra én eller flere av bistandsadvokatene. Lekkasjene skapte problemer for politiets etterforskning, de var belastende for mange etterlatte og fornærmede og virket uheldig på tilliten til politiet. Ledergruppen for etterforskningen, i alt ti personer, besluttet derfor å forsøke å avdekke om noen blant bistandsadvokatene sto bak lekkasjer. I den forbindelse ble det i november/desember 2011 besluttet å legge en "felle" i forbindelse med utsending av straffesaksdokumenter til bistandsadvokatene.

Én av de tre hovedetterforskerne, politiførstebetjent Ole Jørgen Hafredal, satt i ledergruppen og ble tildelt oppgaven. Det var bare han og ytterligere to etterforskere på terrrorsaken som var kjent med hva "fellen" skulle bestå i.

Følgende tiltak ble besluttet og gjennomført:

1. Den 30. januar 2012 opprettet Hafredal en egen originalfil for straffesaksdokumentene som skulle sendes ut til bistandsadvokatene. Filen besto av om lag 5 500 sider, hvorav over 2 000 sider var nye. Filen omfattet ca. 750 bilder. Den het "REGJERINGSKVARTALET 2012 02 03". Filen var ikke passordbeskyttet.

I denne originalfilen var enkelte av bildene i politidokumentene retusjert. Formålet var å kunne skille bildene som bistandsadvokatene fikk, fra bildene hos politiet. Retusjeringen ble gjennomført ved at detaljer i tre bilder ble endret. To av bildene var av Breivik på Utøya, kort tid etter at han var blitt pågrepet 22. juli 2011. Det

tredje var et bilde Breivik selv hadde tatt på gården der han bodde den siste tiden før terrorangrepene. Bildet viste de to bilene han brukte under terrorangrepene. I tillegg ble noen fargebilder endret til svart/hvitt-bilder.

Det var Hafredal og politibetjent Barmo som gjennomførte retusjeringen. Ingen andre var kjent med hvilke endringer som var blitt gjort. Dette arbeidet var blitt gjort i desember 2011. De retusjerte bildene var oppbevart på en kryptert minnepinne som lå innelåst i en safe i enhetens adgangsbegrensede område i politihuset på Grønland.

2. På de tre bildene hvor det var gjort endringer i detaljer, ble det lagt til et identitetsmerke (id) som var unikt for hver bistandsadvokat. Klomsæts id var "21303".

Id'en ble lagt som et filter over bildene ved hjelp av vannmerkeverktøyet Digimarc, som er integrert i Adobe Photoshop CS 5. Filteret kan ikke ses med det blotte øye, men kan oppdages digitalt. Hafredal brukte en gratis demoversjon av Digimarc. I motsetning til i pro-versjonen, er det i demoversjonen ikke mulig å finne ut hvem som har produsert vannmerket. Det er dermed heller ikke mulig ved tekniske undersøkelser å finne ut om det er blitt lagt et nytt vannmerke på bildene etter at Hafredal hadde lagt på vannmerker.

3. PDF-filen ble passordbeskyttet med et passord som var unikt for hver av bistandsadvokatene. Passordet ble utlevert først etter at politiet hadde fått bekreftelse fra den enkelte bistandsadvokat om at CD'en var mottatt.

Selve CD'en var ikke passordbeskyttet. Det var derfor mulig å kopiere CD'en uten å ha passordet, men ikke å åpne filen på en slik kopi uten passordet.

4. Arbeidet med å lage CD'er til de enkelte bistandsadvokatene ble fordelt mellom Hafredal og to andre etterforskere. Hafredal lagde 25 CD'er, herunder CD'en til Klomsæt.

De første tre sifrene i vannmerket identifiserte den etterforskeren som lagde den enkelte CD'en. Hafredal valgte tallet 213 for bildene han merket. Det var bestemt at Hafredal skulle velge et tall mellom 200-299, men det ble holdt hemmelig hvilket tall i denne rekken som ble valgt.

De to siste sifrene i id'en identifiserte den enkelte bistandsadvokat. Hafredal valgte å nummerere bistandsadvokatene fra 1 til 25. Hafredal merket dermed bildene i CD'ene til de enkelte bistandsadvokatene med et tall i nummerrekken fra 21301 til

21325. Det ble holdt hemmelig hva de to siste sifrene var. Det var bare Hafredal som skulle vite at Klomsæts id var 21303.

Passordet for PDF-filen ble valgt av den enkelte etterforskeren. Passordet for Klomsæt ble satt til 8p9012Wq. Passordet for de øvrige bistandsadvokatene ble bygd opp på lignende måte. Også passordene ble holdt hemmelig. Det var derfor bare Hafredal som skulle kjenne til Klomsæts passord.

Hafredal la id og passord for de enkelte bistandsadvokatene han hadde ansvar for inn i en egen fil. Denne filen var ikke passordbeskyttet.

Hafredal utførte sin del av arbeidet hjemme mandag 30. januar 2012 på sin bærbare PC. Dagen etter la han de ferdige CD'ene i hver sin forseglede konvolutt i en safe på kontoret til én av de tre som hadde produsert CD'er. Kontoret lå i 10. etasje i politihuset på Grønland, inne i sonen der kun de som arbeidet med terrrorsaken, hadde adgang.

Hafredal utarbeidet 31. januar 2012 en "Instruks for dokumentutlevering til bistandsadvokater 03. februar 2012". Instruksen er undertegnet av Hafredal og de to andre som produserte CD'ene med vannmerker og passord, og den er reelt sett en arbeidsbeskrivelse i tråd med redegjørelsen ovenfor.

Lagmannsretten bemerker at Kripos' undersøkelse av speilkopien av Hafredals PC underbygger at arbeidet ble gjort som beskrevet. Også undersøkelser av en CD som ble overlevert til én av de andre bistandsadvokatene som Hafredal hadde ansvaret for å produsere CD til, bekrefter opplysningene om "fellen".

Om kvelden onsdag 1. februar 2012 sendte politiet en e-post til bistandsadvokatene. I e-posten ble blant annet følgende opplyst:

Utlevering av ny CD med oppdaterte saksdokumenter vil skje fredag 3. februar kl. 13-15 på Politihuset på Grønland i Oslo. De som ikke har anledning til å hente CD i dette tidsrom får tilsendt CD pr post.

I saksdokumentene som utleveres forefinnes bilder av siktede som hittil ikke har vært vist i media. Ut fra tidligere erfaring med at saksdokumenter har havnet på avveie, og at pressen har fått tilgang til dette, ber politiet om at deres klienter varsles om at ikke tidligere viste bilder av siktede nå kan dukke opp i media. Varsling vil også bli gitt via politiets pårørendekontakter.

Utlevering av CD og passord til Klomsæt

Den 3. februar 2012 var Sigurd Klomsæt forsvarer i en hovedforhandling i Arendal. Saken ble avsluttet nærmere klokka ett denne dagen. Han kjørte bil mot Oslo noe over kl. 13.00

og var framme i Oslo sentrum ca. kl. 16.45. En kontorfelle, advokat Paal Berg Helland, som hadde vært forsvarer i samme straffesak, satt på til Oslo sentrum.

Til stede på Klomsæts kontor i Oslo sentrum den dagen var advokatfullmektig Mæland, to sekretærer og en advokat som leide kontor hos Klomsæt, Erling Mehus.

Sigurd Klomsæt hadde 2. februar 2012 gitt sin sekretær og ektefelle, Lisbeth Freang Klomsæt, skriftlig fullmakt til å hente CD'en. Hun hentet CD'en litt før kl. 14.00. Kl. 14.19 kom det e-postmelding fra Sigurd Klomsæts e-postadresse til Hafredal med bekreftelse om at CD'en var mottatt. Det ble bedt om at passordet ble oversendt. Hafredal oversendte passordet to minutter senere, kl. 14.21. Passordet ble videresendt til advokatfullmektig Mælands e-postadresse kl. 14.47. Det var den andre sekretæren ved kontoret, som hadde tilgang til Sigurd Klomsæts e-postkonto, som sto for e-posten til Hafredal og videresendingen til Mæland.

Ytterligere åtte bistandsadvokater hentet sin CD denne dagen.

Publisering

Kl. 16.45 publiserte NRK på internett en artikkel med to bilder av Anders Behring Breivik etter pågripelsen på Utøya. Ytterligere fem mediehus publiserte artikler med de samme bildene eller ett av dem kort tid senere: Dagbladet kl. 17.23, VG kl. 17.33, ABC-nyheter kl. 17.38, Aftenposten kl. 18.02 og TV2 kl. 18.03. Bildene var retusjert slik som i bistandsadvokatenes eksemplar. Det er på det rene at alle bildene inneholdt vannmerket som Hafredal hadde lagt på den versjonen av politidokumentene som var brent på CD'en til Klomsæt. Tekniske undersøkelser har vist at de seks mediehusene ikke har kopiert fra hverandres artikler på nett, men har hatt selvstendig tilgang til bildene.

For helhetens skyld nevnes at bildene også ble publisert på nettutgaven av Adresseavisen og Stavanger Aftenblad, som etter det opplyste samarbeider med Aftenposten.

Utover kvelden 3. februar og dagen etter, 4. februar, publiserte mediene flere artikler som inneholdt opplysninger fra utskrifter fra avhør og andre politidokumenter som ikke hadde vært tilgjengelig for bistandsadvokatene før utleveringen 3. februar. Flere artikler inneholdt bilder med den retusjeringen som var gjort i bistandsadvokatenes materiale. Den 4. februar 2013 kl. 12.58 publiserte Aftenposten en artikkel som inneholdt det tredje bildet som var påført vannmerke, Breiviks bilde av bilene på gården. Også dette bildet inneholdt vannmerket med Klomsæts id.

Videre hendelsesforløp

Hafredal skrev 5. februar 2012 en rapport om sine undersøkelser av publiserte bilder. Den 10. februar 2012 sendte politiet begjæring til Oslo tingrett om tilbakekall av oppnevningen av Klomsæt som bistandsadvokat. Den 17. februar 2012 skrev Hafredal en supplerende

rapport etter at Oslo tingrett hadde bedt om ytterligere opplysninger i forbindelse med begjæringen.

I rapporten 17. februar 2012 punkt 4 har Hafredal redegjort slik for sitt arbeid etter at CD'en og passordet var utlevert til Klomsæts kontor:

Fredag 03.02.11 [feilskrift for 03.02.12] fulgte jeg med i media, for å se om det kom opplysninger som kunne knyttes til utleveringen samme dag.

På ettermiddagen oppdaget jeg at flere medier publiserte bildet av siktede Breivik like etter han ble pågrepet. Jeg sikret (lagret fra nett) dette bildet og undersøkte om det var mulig å lese bilde-ID. Det var mulig og undersøkelsen viste at bilde hadde bilde-ID 21303.

...

I rapportene er bildene av Breivik publisert 3. februar 2012 i Aftenposten og TV2 ikke kommentert. Hafredal har opplyst at disse bildene ble sikret først etter at rapportene var skrevet, henholdsvis 27. februar 2012 og 4. januar 2014. Det er på det rene at også disse bildene inneholdt Klomsæts bilde-ID. I alle fall når det gjelder bildene publisert i Aftenposten 3. februar, må det imidlertid, etter de undersøkelser som senere er foretatt, legges til grunn at det ikke var mulig å se det digitale vannmerket med den versjonen av Digimarc som var tilgjengelig på det tidspunktet. De datateknisk sakkynndige har forklart at det var mulig langt på vei å fjerne digitale vannmerker ved å bruke funksjonen "reduser støy" i Photoshop. De sakkynndige antar at denne funksjonen kan ha blitt brukt på de to bildene av Breivik som Aftenposten publiserte 3. februar 2012. Vannmerket ble imidlertid ikke borte, slik at vannmerket ble synlig igjen da en ny og forbedret versjon av Digimarc kom i august 2012 og bildene ble undersøkt på nytt.

Ved tingrettens beslutning 29. februar 2012 ble oppnevningen av Klomsæt som bistandsadvokat tilbakekalt med umiddelbar virkning. Klomsæts anke ble forkastet ved Borgarting lagmannsretts kjennelse 14. mars 2012. Anke videre til Høyesterett ble forkastet ved ankeutvalgets kjennelse 27. mars 2012.

Advokatbevillingsnemnden fattet 14. august 2012 vedtak om at Klomsæts advokatbevilling tilbakekalles. Den 22. august 2012 reiste Klomsæt sak for Oslo tingrett med krav om at advokatbevillingen ikke tilbakekalles. Det ble samtidig satt fram begjæring om utsatt iverksettelse av advokatbevillingsnemndens vedtak. Ved tingrettens beslutning 7. september 2012 ble begjæringen ikke tatt til følge. Anke til Borgarting lagmannsrett ble forkastet ved kjennelse 19. september 2012. Anke videre til Høyesterett førte ikke fram. Ved Oslo tingretts dom 28. februar 2013 ble staten ved Advokatbevillingsnemnden frifunnet. Klomsæt har anket til Borgarting lagmannsrett. Ankeforhandling i saken er berammet til 4. mars 2014.

III Det rettslige utgangspunktet – straffeloven § 325 nr. 1

Forelegget gjelder grov uforstand i tjenesten, ved at Klomsæt har gitt media tilgang til straffesaksdokumenter i en sak som fortsatt var under etterforskning, uten at politiet hadde samtykket. Det går fram av forelegget, og er presisert av aktor under ankeforhandlingen, at den handlingen Klomsæt anklages for, er å ha gjort hele innholdet i CD'en tilgjengelig for media. Saken er således ikke begrenset til å gjelde de publiserte bildene.

Straffeloven § 325 omfatter blant annet bistandsadvokater. Dette følger av domstolloven § 234 siste ledd. For at det skal foreligge grov uforstand i tjenesten, må det foreligge en "kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet", jf. Rt. 1986 side 670. Lagmannsretten finner det klart at det vil være grov uforstand i tjenesten dersom Klomsæt den 3. februar 2012 sørget for at media fikk tilgang til straffesaksdokumentene som var utlevert til ham som bistandsadvokat. Klomsæt hadde ikke adgang til å vise dokumentene til andre enn klienten og hadde ikke bedt om eller fått samtykke til å gi dokumenter videre til media. Klomsæt hadde ansvaret for at dokumentene ikke kom på avveie og var forpliktet til å sørge for betryggende oppbevaring og håndtering av informasjonen, jf. advokatforskriften kapittel 12, særlig punkt 2.3.2 og 2.3.3. For sammenhengens skyld nevnes at taushetsplikt for bistandsadvokater med virkning fra 13. september 2013 også er nedfelt i straffeprosessloven § 107i.

Forsvareren har anført at Klomsæt ikke har hatt mulighet til selv å overlevere materialet til pressen, idet han var på vei fra Arendal og kjørte rett hjem etter at han hadde satt kontorfellen av i krysset Karl Johansgate/Skippergata. Klomsæt kan da ikke ha vært hovedmannen, anføres det, og bestemmelsen rammer ikke eventuell medvirkning.

Lagmannsretten finner det utvilsomt at dersom lekkasjen stammer fra CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor, har Klomsæt selv utført en handling som rammes av straffeloven § 325 nr. 1. Han visste at CD'en kunne hentes fra kl. 13.00 den 3. februar 2012, og han hadde gitt Lisbeth Klomsæt fullmakt til og beskjed om å hente CD'en. Han hadde gitt den andre sekretæren tilgang til sin e-postkonto og hadde bedt henne be om å få passordet tilsendt og sende det videre til advokatfullmektig Mæland. Advokatfullmektigen fikk både CD'en og passordet fra sekretærene etter beskjed fra Klomsæt. Lagmannsretten ser det som helt utenkelig at noen ved Klomsæts kontor kan ha gitt straffesaksdokumentene til utenforstående uten at Klomsæt hadde gitt beskjed om det. Klomsæt har i sin forklaring for lagmannsretten understreket at han ikke på noe tidspunkt har mistenkt noen ved kontoret for å ha gitt media tilgang til innholdet på CD'en. Så vel Klomsæt som de øvrige ved kontoret som har avgitt forklaring for lagmannsretten, har benektet at saken har vært tatt opp internt med sikte på å avklare om noen ved kontoret står bak lekkasjen. En utlevering av innholdet på CD'en til media uten at Klomsæt var kjent med det, ville vært et alvorlig tillitsbrudd overfor Klomsæt. Lagmannsretten ser det som svært lite

sannsynlig at Klomsæt ville unnlatt fulgt opp en slik handling med konkrete undersøkelser og tiltak.

Dersom det er innholdet på den CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor som er gjort tilgjengelig for media, er det ikke avgjørende for Klomsæts straffansvar om han personlig har overlevert politidokumentene og passordet, eller om han har fått én eller flere andre til å gjøre det for seg. Lagmannsretten finner det utvilsomt at det i så fall er Klomsæt som har besluttet og organisert overleveringen. Han har da sørget for at innholdet ble gjort tilgjengelig for media, jf. gjerningsbeskrivelsen i forelegget.

IV Stammer det publiserte materialet fra CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor?

Det grunnleggende spørsmålet i saken er etter dette om det er bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at det publiserte materialet stammer fra CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor.

Om uvedkommende kan ha kommet seg inn på Hafredals PC via internett

På bakgrunn av forklaringene til de tre datateknisk sakkyndige synes det klart at det har vært teknisk mulig å få tak i materialet direkte fra Hafredals PC. Det er imidlertid ikke tekniske spor som indikerer at dette har skjedd.

PC'en har i den aktuelle perioden (30. januar – 3. februar 2012) vært koplet opp mot internett hjemme hos Hafredal. Nettverket var passordbeskyttet, det samme var PC'en. Kripos har foretatt grundige undersøkelser av en speilkopi av PC'en uten å finne spor av at uvedkommende har kommet seg inn på PC'en (hacking). De datateknisk sakkyndige var enige om at det knapt er tenkbart at uvedkommende har klart å komme seg inn på PC'en via internett uten at dette etterlater seg noe som helst spor.

For lagmannsretten er det kommet fram at det i nettverket hjemme hos Hafredal også var en såkalt NAS lagringsenhet av merket Seagate. NAS er en forkortelse for network-attached storage (nettverkstilknyttet lagringsenhet). Hafredal har forklart at lagringsenheten var koplet til routeren i hjemmenettverket. Det var dermed mulig å komme direkte inn på lagringsenheten via internett.

Det er ikke tatt speilkopi av lagringsenheten. Etter det de datateknisk sakkyndige vitnene har forklart for lagmannsretten, er det ikke lenger mulig å undersøke lagringsenheten med sikte på å avklare om den har vært utsatt for datainnbrudd og/eller om politidokumenter var lagret på den i perioden 30. januar – 3. februar 2012. Spørsmålet er om de aktuelle filene – originalfilen, filen med id og passord og den passordbeskyttede filen til Klomsæt – kan ha vært lagret på denne lagringsenheten og om uvedkommende kan ha fått tilgang til filene ved å gjøre innbrudd i lagringsenheten. Ettersom det ikke er spor av innbrudd på PC'en, ser

lagmannsretten bort fra at uvedkommende har kommet seg inn på PC'en via lagringsenheten eller andre enheter i Hafredals hjemmenettverk.

Hafredal har for lagmannsretten forklart at lagringsenheten var passordbeskyttet og at han ikke hadde gjort noe aktivt for å lagre straffesaksdokumenter på den. Den ble anskaffet for privat, ikke arbeidsrelatert, bruk. Da han installerte den, valgte han bort autolagringsfunksjonen. Han har heller ikke observert filene på lagringsenheten eller registrert tegn på at automatisk back up er gjennomført.

Kripos' undersøkelse av speilkopien av PC'en stemmer med Hafredals forklaring på dette punktet. Undersøkelsene kan imidlertid ikke utelukke at autolagringsfunksjonen kan ha vært påslått. De datateknisk sakkyndige har forklart at autolagring ikke alltid kommer fram på PC'ens logg over hva slags back up-lagring som er foretatt. De synes imidlertid å se forskjellig på sannsynligheten for at det er foretatt automatisk back up uten at dette vises i loggen. Stein Møllerhaug har for lagmannsretten gitt uttrykk for at det godt kan skje at automatisk back up ikke vises i loggen, mens Svein Willassen har gitt uttrykk for at det sjelden er slik at absolutt ingen automatisk back up-lagring vises i loggen når denne funksjonen er aktivert.

Etter en samlet vurdering ser lagmannsretten det som svært lite sannsynlig at de aktuelle filene har vært lagret på NAS-enheten, og at uvedkommende i det aktuelle tidsrommet har klart å bryte seg inn i det passordbeskyttende nettverket og funnet og kopiert filene derfra. Dersom formålet med datainnbruddet var å få tilgang til straffesaksdokumentene, ville det vært naturlig at det var originalfilen som ble kopiert. Originalfilen var ikke passordbeskyttet, i motsetning til filen til Klomsæt.

Det er svært lite sannsynlig at en uvedkommende person med tilgang til NAS-enheten skulle valgt ut filen til Klomsæt. For å få tilgang til filen måtte vedkommende som påpekt ha funnet fram til passordet, som lå i et eget dokument. Etter lagmannsrettens syn kan det ses bort fra muligheten for at en tilfeldig utenforstående, etter først å ha kommet seg inn på NAS-enheten, skulle ha funnet ut av systemet med passord og vannmerking og ønsket å ramme Klomsæt ved å distribuere materialet fra filen som var ment for ham.

Når det heller ikke foreligger opplysninger som underbygger en teknisk mulighet for at dokumentene overhodet har vært lagret på NAS-enheten, kan ikke lagmannsretten se at det er noe mer enn en høyst teoretisk mulighet for at det publiserte materialet med Klomsæts vannmerke kommer fra NAS-enheten.

Hafredal har i den aktuelle perioden også hatt med seg PC'en på arbeid i politihuset på Grønland, i det adgangsbegrensede området for enheten som etterforsket terrorsaken. PC'en har i det aktuelle tidspunktet vært tilkopledd det kablede internettet til politiet. Som tidligere nevnt, er det imidlertid ikke spor av at uvedkommende skal ha trengt seg inn på

PC'en via internett. Det gjelder da også via politiets internett. PC'en har ikke vært koplet til det såkalte politinettet, som etter det opplyste gir tilgang til politiets server, der politiets saksbehandlingssystemer mv. ligger.

Om uvedkommende kan ha skaffet seg tilgang til Hafredals PC på politihuset

Hafredal har for lagmannsretten forklart at han hadde med seg PC'en på arbeid i politihuset på Grønland i perioden 31. januar – 3. februar 2012. Han har forklart at han alltid slo på skjermlås når han forlot kontoret.

Kripos' undersøkelse kan av naturlige grunner ikke belyse om Hafredals forklaring på dette punktet er riktig. Undersøkelsen viser imidlertid at skjermlåsen var stilt inn slik at den slo seg på automatisk etter 10 minutter. Lagmannsretten kan ikke se bort fra at Hafredal i perioden 31. januar – 3. februar 2012 ved én eller flere anledninger kan ha glemt å slå på skjermlåsen. I så fall kunne en annen person med adgang til 22. juli-enhetens lokaler ha benyttet anledningen til å gå inn på hans kontor, gå inn på maskinen, kopiere Klomsæts fil og filen der passordet sto.

Et slikt scenario er av flere grunner lite sannsynlig. De aktuelle bildene og andre dokumenter hadde vært tilgjengelig for ansatte i politiet tilknyttet terrorsaksenheten siden før jul. Det var bare Hafredal og to til som visste hvordan produksjonen av CD'ene til bistandsadvokatene skulle foregå ved denne anledningen, og dermed at dokumentene også var å finne på Hafredals PC. Oppdagelsesrisikoen må dessuten ha vært høy, ettersom det ved enheten ble praktisert adgangsbegrensninger, pålegg om å låse kontoret og pålegg om at dokumenter skulle oppbevares i safe, etter det vitnet politiadvokat Hilde Strand forklarte for lagmannsretten. Det er svært lite sannsynlig at en annen i politiet i denne situasjonen ville valgt denne framgangsmåten framfor å gå inn på saksdokumentene i politiets eget system for å få tak i de aktuelle dokumentene. Det foreligger ingen konkrete holdepunkter for at uvedkommende var inne på Hafredals PC på politihuset i perioden 31. januar – 3. februar 2012.

Det er i tillegg svært lite sannsynlig at en person med tilgang til Hafredals PC skulle velge ut filen som var ment for Klomsæt og samtidig finne fram til passordet som sto i et eget dokument. Dette kan vanskelig tenkes uten at denne personen var kjent med systemet med vannmerking og samtidig ønsket å ramme Klomsæt ved å distribuere materialet fra filen som var ment for ham. En slik mulighet framstår som svært lite sannsynlig i lys av at systemet med vannmerking bare var kjent for Hafredal og de to andre polititjenestemennene som deltok i arbeidet med CD'ene.

Om lekkasjen kommer fra én av de andre åtte bistandsadvokatene som fikk sin CD 3. februar 2012

Lagmannsretten har vurdert om dokumentene kan være lekket fra CD'en til én av de åtte andre bistandsadvokatene som fikk sin CD utlevert den 3. februar 2013. Dette anses imidlertid som svært lite sannsynlig.

Det er for det første lite trolig at en bistandsadvokat skulle ha oppdaget vannmerkingen. Det kan i denne sammenheng sammenlignes med mediens håndtering av bildene. Pressens forhold til kildevernet tilsier at mediene ikke bevisst ville ha publisert bilder med mulighet til å identifisere en anonym kilde. Dette tilsier at de aktuelle mediehusene – muligens med unntak for Aftenposten – ikke hadde oppdaget vannmerkene før publiseringen. Vegard Storstad, prosjektleder i NRK, forklarte for lagmannsretten at NRK oppdaget vannmerket først på torsdag 9. februar 2012. Det ble da satt i gang et stort arbeid for å få fjernet publiseringen av 3. februar 2012 og erstatte den med en publisering der vannmerkene var fjernet.

Et arbeid med å fjerne den aktuelle bistandsadvokatens eget vannmerke for så å legge på et vannmerke som tilfeldigvis var det samme som Klomsæts, måtte vært gjort av den aktuelle bistandsadvokaten selv eller en mellommann eller lignede som fikk tilgang til CD'en. De datateknisk sakkyndige har for lagmannsretten forklart at den sikreste måten å fjerne et vannmerke på er å legge på et nytt. Lagmannsretten finner ikke grunn til å betvile dette, men har merket seg at denne framgangsmåten ikke ble benyttet av NRK da de oppdaget vannmerket. Det må stilles spørsmål ved om den sikreste framgangsmåten var alminnelig kjent. Det er dessuten lite sannsynlig at den som eventuelt skal ha lagt på et nytt vannmerke, skulle slumpe til å treffe id'en til én av de andre åtte som hadde fått utlevert sin CD fra politiet fredag 3. februar 2012.

Det er også svært lite sannsynlig at en bistandsadvokat eller en annen person som oppdaget vannmerket, skulle ta sjansen på å bytte det ut med et nytt vannmerke. Man ville jo ikke kunne vite om materialet også var merket på annen måte som kunne avsløre den egentlige kilden.

Politiets arbeid med "fellen" og Hafredals rapporter fra februar 2012

Som de datateknisk sakkyndige vitnene har kommentert, er det flere svakheter ved den "fellen" som ble lagd. I skrivet som gikk ut til bistandsadvokatene, var det uttrykkelig bedt om at datamaskin som benyttes av bistandsadvokat "ikke er koblet opp i mot internett mens DVD/cd er i datamaskinen". Det er da vanskelig å forstå hvorfor Hafredal ikke sørget for at hans PC ikke var tilkoplek internett mens han hadde det samme materialet på sin datamaskin. Det hadde videre vært en fordel om betalingsversjonen av Digimarc hadde vært benyttet, slik at det hadde vært mulig å se hvem som hadde lagt på vannmerket. Dette hadde også vært en fordel om de unike id'ene og de unike passordene hadde vært lagd av forskjellige personer og ble oppbevart separat. Den valgte framgangsmåten gjør at

Hafredal selv satt med all nødvendig informasjon og teknisk mulighet for å lekke Klomsæts versjon av politidokumentene. Dette var uheldig ettersom både politiet selv og enkelte bistandsadvokater mistenkte at personer i politiets egne rekker kunne stå bak lekkasjer til pressen.

Forsvareren har pekt på at det er flere unøyaktigheter og feil i Hafredals rapporter til Oslo tingrett i februar 2012.

I rapporten 5. februar 2012 skrev Hafredal at NRK, VG, Dagbladet, ABC-nyheter og Aftenposten den 3. februar hadde publisert bilder av Breivik. Dette er riktig. Han skrev videre at han kunne se Klomsæts vannmerke på bildene publisert av VG, NRK, ABC-nyheter og Dagbladet. Dette er også riktig. Aftenposten publiserte dagen etter et bilde av de to bilene Breivik benyttet. På dette bildet kunne man se Klomsæts vannmerke. Da rapporten ble skrevet 5. februar 2012, var det dermed mulig å se Klomsæts vannmerke på bilde publisert også av Aftenposten, selv om vannmerket på bildene som ble publisert 3. februar ikke kunne ses før det kom en ny forbedret versjon av Digimarc i august 2012. Lagmannsretten kan ikke se at det i denne sammenheng er noen feil eller unøyaktigheter i Hafredals rapport.

Lagmannsretten kan heller ikke se at Hafredal har gitt uriktig opplysning om hvilken versjon av Digimarc som ble benyttet. Nederst på side 1 i rapporten av 5. februar 2012 er det skrevet følgende:

Verktøyet som er benyttet heter Digimark, som er et program integrert i bildebehandlingsprogrammet Photoshop SC 5. For ytterligere informasjon om dette programmet se internett: <http://www.digimarc.com/digimarc-for-images/professional-edition#basic>

På side 3 i rapporten er det vist et skjermbilde med en dialogboks som viser Klomsæts vannmerke. I denne dialogboksen står det følgende: "Digimarc-ID: Digimarc-demo". Det er satt en tydelig rød ring rundt denne informasjonen og informasjonen om at bilde-ID er 21303 (Klomsæts id). Henvisningen til den nettbaserte bruksanvisningen for Pro-versjonen kan ha vært egnet til å gi et uriktig inntrykk, men kan ikke sies å ha vært bevisst villedende når henvisningen ses i sammenheng med den tydelige illustrasjonen av hvilken versjon som faktisk ble brukt.

I rapporten 17. februar 2012 hadde Hafredal på side 2 skrevet at PC'en ikke har vært tilknyttet "politinetet". Hafredal har utdypet at han med dette mente at PC'en ikke har vært koplet til politiets server. Kripas' undersøkelse av speilkopien underbygger Hafredals forklaring på dette punktet.

I rapporten 17. februar 2012 er det ikke opplyst om PC'en har vært koplet til internett. Hafredals senere forklaringer, herunder forklaringene i Oslo tingrett i straffesaken og i den

sivile saken, har ikke vært dokumentert for lagmannsretten. Lagmannsretten forstår det slik at Hafredal i tingretten har forklart at PC'en ikke hadde vært koplet til internett. Kripos' undersøkelser viser at dette ikke stemmer. Hafredal har for lagmannsretten forklart at det var slik han da husket det, men opplyst at han må ha husket feil.

I rapporten 17. februar 2012 har Hafredal skrevet at det er mulig å fjerne et digitalt vannmerke, men "for å gjøre dette så må man gjøre bildene uskarpe". Dette er ikke riktig. Hafredal har for lagmannsretten forklart at han baserte opplysningen på informasjon han fant på nettet. Lagmannsretten har ikke grunnlag for å betvile dette, men bemerker at det er uheldig at uriktig informasjon gis i en rapport til bruk i en straffesak.

Samlet sett er det uheldig at det har vært unøyaktigheter og feil i Hafredals tidligere forklaringer. Lagmannsretten skal imidlertid avgjøre saken på grunnlag av bevismaterialet slik det er presentert for lagmannsretten. Lagmannsretten kan ikke se at tidligere unøyaktigheter og faktiske feil fra Hafredals side gir noen grunn til tvil om de grunnleggende elementene i hans forklaring om de forberedelser som ble gjort før utleveringen til bistandsadvokatene, og om gjennomføringen av utleveringen. Hans forklaring er helt ut i samsvar med det som er kommet fram under den øvrige bevisførselen, herunder rapporten fra Kripos.

Lagmannsretten bemerker i denne sammenheng at det for Hafredal selv hadde vært fullt mulig å overlate bildene med Klomsæts vannmerke til media og på denne måten gi inntrykk av at materialet stammet fra Klomsæt. Påtalemyndighetens datateknisk sakkyndige, Svein Willassen, har i sin forklaring gitt uttrykk for at han ut fra en samlet vurdering ikke ser andre muligheter enn at materialet stammet enten fra CD'en som ble utlevert til Klomsæt eller fra Hafredal selv.

Etter flertallets syn – lagmann Bergh, lagdommer Robberstad og sorenskriver Lindseth, og meddommerne Husebø, Olsen og Henriksen – kan det utelukkes at materialet stammet fra Hafredal. Det er ingen bevismomenter som peker i en slik retning. Det er videre svært lite sannsynlig at Hafredal skulle ta sjansen på at pressens kildevern ville beskytte ham dersom han hadde lekket materialet til pressen med en merking som skulle indikere at materialet stammet fra Klomsæt. Tilsvarende gjelder for de to øvrige polititjenestemennene som deltok i arbeidet med CD'ene. Et mindretall – meddommer Bjerkan – finner at det på bakgrunn av de bevis som så langt er drøftet, ikke kan utelukkes at politiet selv har lekket Klomsæts versjon av straffesaksdokumentene. Hun viser til at Hafredal hadde teknisk og praktisk mulighet til å lage slike kopier og visste hva Klomsæts passord var.

Etter en samlet vurdering så langt legger lagmannsretten til grunn at det er en teknisk mulighet for at de lekkede dokumentene ikke kommer fra CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor, men at muligheten framstår som teoretisk. Lagmannsretten må imidlertid også vurdere om de øvrige bevisene underbygger at muligheten er teoretisk eller om

bevisene i saken etter en samlet vurdering skaper tvil som lagmannsretten ikke kan se bort fra.

Teledata – Klomsæts kontakt 3. februar 2012 med journalister i de aktuelle mediehusene
Lagmannsretten vil først vurdere funnene i teledata og hva disse viser om kontakt mellom Klomsæt og hans advokatfullmektig og journalister den 3. februar 2012 fram til den første publiseringen kl. 16.45. Både Klomsæt og Mæland har forklart at det bare var de selv som brukte deres mobiltelefoner denne dagen.

Klomsæt og Mæland hadde omfattende kontakt med journalister den 3. februar 2012.

NRK publiserte kl. 16.45 den første artikkelen med bildene fra pågripelsen av Breivik på Utøya. I det man i pressen betegner som "byline", er det navngitt ti journalister. Det er for lagmannsretten opplyst at dette betyr at de navngitte journalistene har deltatt i arbeidet som danner grunnlag for artikkelen. Teledata viser ingen kontakt mellom Klomsæt og disse journalistene. Kl. 18.58 publiserte imidlertid NRK en ny artikkel om terrorsaken. Her var journalist Geir Selvik Malthe Sørensen med i bylinen i tillegg til de samme ti journalistene som på den forrige artikkelen. Programdirektør Per Arne Kalbakk hadde på den tiden det redaksjonelle ansvaret for nyheter og dokumentar i NRK, også på nett. Kalbakk har for lagmannsretten forklart at Selvik arbeidet som freelancer og på denne tiden var engasjert av NRK. Han var tilknyttet terrorsak-teamet, i hovedsak for dokumentarprogrammet Brennpunkt. NRK visste at bistandsadvokatene ville få tilgang til ytterligere politidokumenter den 3. februar og hadde samlet alle som arbeidet med terrorsaken. Kalbakk kunne verken bekrefte eller avkrefte at Selvik var på arbeid den 3. februar, idet han ikke kunne utelukke at noen i teamet hadde sykefravær eller lignende og likevel sto oppført på konkrete oppslag. Ettersom Selvik ble tilføyd utover kvelden, ser lagmannsretten det som lite sannsynlig at han hadde fravær 3. februar 2012. Som gjennomgangen nedenfor viser, var han dessuten i omfattende telefonkontakt med Klomsæt denne dagen.

Den 3. februar 2012 hadde Selvik og Klomsæt en kort samtale kl. 08.27. Deretter sendte Selvik én SMS og forsøkte å ringe tre ganger fram til kl. 13.05, men ble koplet videre til telefonsvar. Kl. 13.07 ringte Klomsæt tilbake og samtalen varte i overkant av 3 ½ minutt. Kl. 13.49 ringte Selvik til Klomsæt. Samtalen varte 13 sekunder. Ved to-tiden sendte Selvik tre SMS'er til Klomsæt. Klomsæt sendte fire minutter senere en SMS til Selvik, som umiddelbart ringte Klomsæt. Samtalen varte noe over ett minutt. Selvik ringte deretter til Klomsæts advokatfullmektig kl. 14.11, og samtalen varte i 51 sekunder. Ca. en halvtime senere, kl. 14.46, ringte fullmektigen tilbake til Selvik. Denne samtalen varte i 41 sekunder.

Kl. 15.33 ringte Klomsæt på nytt til Selvik. Denne gangen varte samtalen i 10 sekunder.

Det kan oppsummeres at Klomsæt og Selvik sendte hverandre fem SMS'er og snakket sammen fem ganger. Selvik og fullmektigen snakket sammen to ganger. Alle hadde samtaler med hverandre etter at CD'en og passordet var blitt sendt til Klomsæts kontor.

Dagbladet publiserte kl. 17.23 på internett en artikkel med ett av de lekkede bildene av Breivik. Torgeir Krokfjord var én av i alt seks journalister i bylinen. Klomsæt og Krokfjord hadde kontakt på telefon tidligere samme dag. Kl. 16.12 sendte Krokfjord en SMS til Klomsæt. Klomsæt sendte en SMS tilbake til Krokfjord kl. 16.21, som Krokfjord umiddelbart besvarte. Krokfjord sendte en ny SMS kl. 16.52. Tre minutter senere ringte han til Klomsæt og de snakket sammen i ca. 1 ½ minutt.

Det var også telefonkontakt mellom Krokfjord og Klomsæts advokatfullmektig. Krokfjord ringte Mæland kl. 16.27, og de snakket da sammen i noe over ett minutt.

Det kan oppsummeres at Klomsæt og Krokfjord sendte hverandre til sammen tre SMS'er og snakket sammen én gang. Krokfjord og fullmektigen snakket sammen én gang. All kontakt var etter at Klomsæts kontor hadde fått CD'en og passordet.

VGs artikkel med de to lekkede bildene av Breivik ble publisert på nettet kl. 17.33. I alt 10 journalister sto oppført i bylinen, herunder Fridtjof Nygaard. Klomsæt og Nygaard hadde kontakt på telefon både før og etter at CD og passord var overlevert til Klomsæts kontor. Kontakten startet kl. 12.10, da Nygaard sendte en SMS til Klomsæt. Klomsæt besvarte SMS'en umiddelbart. Kl. 15.02 og 15.10 sendte Nygaard nye SMS'er til Klomsæt. Ett minutt senere sendte Klomsæt en SMS til Nygaard og ringte umiddelbart til ham. Samtalen varte i noe over to minutter.

Nygaard hadde også telefonkontakt med Klomsæts advokatfullmektig. Nygaard sendte en SMS kl. 09.08, og han ringte Mæland kl. 09.48. Samtalen varte i noe over ett minutt. Nygaard ringte på nytt til Mæland kl. 13.31 og de snakket sammen i 39 sekunder. Nygaard sendte deretter to SMS'er kl. 13.35, og Mæland svarte med en SMS ett minutt senere. Kl. 15.00 sendte Nygaard en SMS til Mæland, som ringte Nygaard tre minutter senere. De snakket sammen i ca. ett minutt.

Det kan oppsummeres at alle tre hadde telefonkontakt med hverandre etter at CD'en og passordet var mottatt på Klomsæts kontor. Alt i alt har Klomsæt og Nygaard sendt hverandre fem SMS'er og snakket sammen én gang, mens Mæland og Nygaard sendte hverandre fem SMS'er og snakket sammen tre ganger.

ABC-nyheters artikkel ble publisert kl. 17.38. Ola Karlsen sto i bylinen. Det var ingen telefonkontakt mellom Karlsen og Klomsæt eller Mæland den 3. februar 2012. Ola Karlsen har imidlertid samarbeidet med Selvik om artikler om terrorsaken, blant annet en artikkel

15. september 2011. Selvik arbeidet som nevnt på den aktuelle tiden som freelance journalist, og hadde oppdrag blant annet for NRK og satt i teamet for terrorsaken der.

Aftenposten publiserte sin artikkel kl. 18.02. Wenche Fuglehaug var én av de tre journalistene som var navngitt i bylinen. Også mellom Fuglehaug og Klomsæt og Mæland var det telefonkontakt etter at Klomsæts kontor hadde fått utlevert CD og passord. Fuglehaug sendte en SMS til Klomsæt kl. 16.12, som ble besvart to minutter senere. Fuglehaug ringte deretter til Mæland, og de snakket sammen i 47 sekunder. Kl. 16.49 ringte Klomsæt til Fuglehaug. Samtalen varte i nesten to minutter.

TV2 publiserte en artikkel kl. 18.03, med Bjørn Carlsen som én av fem journalister navngitt i bylinen. Carlsen ringte til Klomsæt fire ganger fra kl. 10.30 til kl. 15.19. I tillegg sendte han en SMS kl. 14.14. Tre av samtalene gikk til telefonsvar, mens det er oppgitt at én av samtalene varte i fire sekunder. Fire sekunder er så vidt kort tid at lagmannsretten ikke kan se bort fra at det ikke ble gjennomført noen samtale ved den anledningen. Kl. 16.00 ringte Klomsæt tilbake til Carlsen, og de snakket sammen i 35 sekunder. Carlsen ringte deretter til Mæland kl. 16.02 og kl. 16.10. Samtalene varte i henholdsvis 41 og 13 sekunder.

Det kan oppsummeres at Carlsen forsøkte å ringe Klomsæt fire ganger fram til kl. 15.19. Han sendte én SMS og de snakket sammen én gang. Carlsen og Mæland snakket sammen to ganger, begge ganger etter at CD og passord var kommet til Klomsæts kontor. Alle snakket med hverandre etter at CD og passord var kommet til Klomsæts kontor.

Det var også telefonkontakt mellom Klomsæt og Mæland. Klomsæt ringte Mæland kl. 08.55 om morgenen, og samtalen varte noe i underkant av tre minutter. Klomsæt ringte Mæland på nytt kl. 14.03 og de snakket sammen i 1 ½ minutt. Klomsæt ringte til Mæland en tredje gang kl. 14.17, en samtale på 46 sekunder. Kl. 16.14 og kl. 16.15 sendte Klomsæt SMS til Mæland, og ringte til Mæland umiddelbart etterpå, kl. 16.16. Samtalen varte i 34 sekunder. Noe under en halvtime senere, kl. 16.44, ringte Klomsæt på nytt til Mæland, en samtale som varte i 1 minutt og 23 sekunder. Klomsæt var da kommet til Oslo sentrum. Kl. 17.20 ringte Klomsæt enda en gang til Mæland, og de snakker sammen i underkant av åtte minutter.

Teledata viser dermed at Klomsæt kontaktet Mæland åtte ganger, to ganger per SMS og seks oppringninger. Oppringningene skjedde før, under og etter at både Mæland og Klomsæt hadde kontakt med journalister som står oppført på artikler som trykte lekket informasjon med Klomsæts vannmerke.

Dataene viser at Klomsæt denne dagen også hadde kontakt med to journalister fra lokal presse på Sørlandet. Teledata viser at Svein Hardeberg i Grimstad Adressetidende og Klomsæt sendte hverandre tre SMS'er hver. Den siste kom fra Klomsæt kl. 14.50. En

journalist i Agderposten ringte til Klomsæt kl. 14.51, og de snakket sammen i nærmere syv minutter. Klomsæt og advokat Helland, som satt på i bilen, har for lagmannsretten forklart at de hadde en lang samtale med Hardeberg om straffesaken som var avsluttet samme dag i Arendal. Teledata viser imidlertid ikke noen slik samtale. Det er mulig at Klomsæt og Helland blander sammen med samtalen med journalisten fra Agderposten. Denne samtalen er den eneste Helland under sin forklaring for lagmannsretten kunne huske noe av innholdet fra.

Klomsæt har ikke gitt noen utdypende forklaring på hvorfor han hadde telefonkontakt med de aktuelle journalistene. Generelt har han henvist til at det inngikk i hans arbeidsform som forsvarer å ha omfattende og løpende kontakt med pressen. Han har for øvrig framholdt at én av journalistene også var hans klient. For noen av journalistene har han forklart at han hadde kontakt i forbindelse med at én av de domfelte i den såkalte Baneheia-saken skulle få sin gjenopptakelsessak behandlet i Høyesterett i slutten av februar 2012. Han forklarte at det er mulig at de snakket om andre straffesaker med tilknytning til Sørlandet, idet Klomsæt på den tiden var forsvarer i flere drapssaker. En journalist fra VG var interessert i å lage en reportasje fordi gutten Klomsæt var bistandsadvokat for, vurderte å reise inn til fengslingsmøte i Oslo mandag 6. februar 2012. Den reisen ble ikke noe av, fordi gutten ikke fikk tildelt plass i den salen Breivik skulle være i under fengslingsmøtet. Klomsæt har videre forklart at flere av journalistene som han hadde kontakt med, har tilhold andre steder enn i Oslo: Bjørn Carlsen i TV2 bor i Stavanger og Fridtjof Nygaard i VG bor i Mandal.

Klomsæt har videre forklart at journalistene ringte fordi de visste at politiet skulle utlevere nye dokumenter fra terrorsaken denne dagen. Han har forklart at han ba dem ta kontakt med advokatfullmektig Mæland, som skulle se gjennom dokumentene.

Mæland har i sin forklaring til lagmannsretten bekreftet at journalister kontaktet ham om straffesaksdokumentene, men at han dels hadde tekniske problemer og dels ikke prioriterte å se gjennom CD'en da den kom til kontoret. Han kunne ikke huske å ha gitt dem informasjon om hva som sto i dokumentene. Mæland har videre forklart at han hadde lite kontakt med media til vanlig. Teledata fra dagen før, 2. februar 2012, bekrefter dette. Den dagen hadde han ikke en eneste telefonkontakt med media.

Det går fram av gjennomgangen ovenfor at journalister med tilknytting til alle de seks mediene som publiserte bildene kort tid etter at materialet var utlevert til bistandsadvokatene, var i omfattende kontakt med Klomsæt og Mæland denne dagen. Alle disse journalistene arbeidet med terrorsaken, og som påpekt er de fleste av dem angitt ved navn i bylinen til artiklene der bildene ble publisert.

Klomsæt og Mæland har i noen grad erkjent at samtalene med journalistene dreide seg om terrorsaken. Lagmannsretten legger til grunn at journalister som arbeidet med denne saken,

løpende var i kontakt med en rekke personer, herunder bistandsadvokater, med sikte på å innhente informasjon. Retten betviler ikke Klomsæts forklaring om at hyppig og omfattende kontakt med journalister inngikk i hans arbeidsform som forsvarer.

Etter flertallets syn - lagmann Bergh, lagdommer Robberstad, sorenskriver Lindseth og meddommerne Husebø, Olsen og Henriksen – er likevel en så omfattende kontakt som beskrevet ovenfor med journalister direkte eller indirekte tilknyttet alle de seks mediene som publiserte det lekkede materialet, svært påfallende. Den omfattende kontakten er også svært vanskelig å forene med Klomsæts forklaring om at han henviste til Mæland, og Mælands forklaring om at han ikke prioriterte å se gjennom CD'en og ikke ga noen informasjon til journalistene. Etter flertallets syn gir den betydelige aktiviteten journalistene viste i sin kontakt med Klomsæt og Mæland en klar indikasjon på at journalistene faktisk oppnådde noe ved denne kontakten. Klomsæts og Mælands forklaringer framstår da ikke som troverdige.

Flertallet bemerker for øvrig at det er påfallende at advokat Helland, som var passasjer i Klomsæts bil, i sin forklaring for lagmannsretten opplyste at han – med unntak for samtalen han selv tok del i – husker svært lite fra alle de telefonsamtalene Klomsæt hadde i løpet av kjøreturen fra Arendal til Oslo, til tross for at de foregikk på høyttalende telefon.

Etter mindretallets syn – meddommer Bjerkan – kan det ikke slutes noe ut fra kontakten med journalistene ettersom man ikke med sikkerhet kan fastslå hva kontakten gjaldt.

Pressens tilgang til den lekkede informasjonen 3. februar 2012

Det er ikke ført bevis for i hvilken form eller detaljert hvordan pressen fikk overbrakt de lekkede politidokumentene.

De datateknisk sakkyndige har forklart at det ville ta minst én time å overføre den aktuelle datamengden fra CD'en og over til en fildelingstjeneste med datautstyret lagmannsretten har fått opplysninger om at fantes på Klomsæts kontor. Nedlasting fra en fildelingstjeneste til de forskjellige mediehusene ville antakelig ta betydelig kortere tid, idet det må forventes at slike store institusjoner har kraftige datalinjer. Willassen har for lagmannsretten antydnet at nedlastningen ville ta ca. en halv time. Ut fra de opplysninger som er presentert for lagmannsretten, er det lite sannsynlig at det fantes noen programvare for fildelingstjenester ved Klomsæts kontor på denne tiden. Undersøkelser av e-posttrafikken inn og ut fra PC'er tilknyttet kontorets e-posttjenester viser at det ikke er sendt e-post med et vedlegg i nærheten av det omfang dokumentene hadde. Utsendelse av slik e-post ville tatt svært lang tid, lengre tid enn overføring til en fildelingstjeneste.

I en semesteroppgave (Pressens bruk av lekkasjer i kriminaljournalistikken) skrevet av én av journalistene som sto bak artikkelen i TV2 den 3. februar 2012, er det beskrevet at TV2 fikk dokumentene på en minnepinne. De datateknisk sakkyndige er enige om at det tar kort

tid, under ett minutt, å laste den aktuelle mengden data fra en CD og over på en minnepinne.

Klomsæt har med styrke anført at verken han eller noen ved hans kontor har hatt praktisk mulighet til å overbringe en minnepinne eller lignende med materialet på CD'en til pressen i perioden fra CD og passord ble utdelt og til artiklene sto på internett. Alle ved kontoret, unntatt én av de to sekretærene, har forklart seg for lagmannsretten. De har alle forklart at det ikke kom noen på besøk til kontoret denne dagen, og at ingen av dem var ute etter at Lisbeth Klomsæt hadde hentet CD'en. De første som gikk for dagen var Erling Mehus og den ene sekretæren, som begge dro ved tre-tiden. Lisbeth Klomsæt har forklart at hun dro ca. kl. 16.15-16.30. Mæland dro sist, noe etter kl. 18.00. Disse forklaringene er også inntatt i en felles skriftlig erklæring datert 16. mars 2012.

For lagmannsretten er det lagt fram fotografier og planskisse over kontoret. Disse viser at det er glassvegger mellom kontorene og et stort fellesareal, der Lisbeth Klomsæt har sin arbeidsplass i en resepsjon. De andre må gå forbi hennes arbeidsplass for å komme til arkivet, toalettene og døra ut til oppgangen. Lagmannsretten legger til grunn at man kan passere fellesarealet uten at de øvrige har oversikt over om man skal til arkivet, til toalettet eller ut i oppgangen.

Lisbeth Klomsæt har for lagmannsretten forklart at hun gikk rett inn til advokatfullmektig Mæland med CD'en ca. kvart over to. Mæland på sin side har forklart at han måtte be om å få CD'en etter at den andre sekretæren hadde videresendt passordet til ham kl. 14.47. Utskrifter av e-postmeldinger viser at kontoret fikk passordet tilsendt kl. 14.21. Fra CD'en og passordet var tilgjengelig på kontoret gikk det nærmere 2 ½ time til den første artikkelen sto på trykk. Fra Mæland fikk passordet videresendt til seg internt og til den første artikkelen sto på trykk, gikk det noe under to timer.

Lagmannsretten konstaterer at Klomsæts CD var én av i alt ni CD'er som ble delt ut fra politiet den 3. februar 2012, og at hans kontor var blant de første som fikk tilsendt passord. Det er en påfallende sammenheng i tid mellom utleveringen til Klomsæts kontor og publiseringene.

Lagmannsretten konstaterer videre at selv om det ligger til rette for at de som arbeider ved kontoret kan se inn til hverandre, er det ikke er noe i veien for at noen ved kontoret kan ha gått ut et ærend, eller i det minste ut i oppgangen, uten at de andre har merket seg det. Lagmannsretten bemerker at det i utgangspunktet ikke var noe spesielt ved denne dagen, og at det da vil være vanskelig å huske helt ordinære hendelser, selv kort tid etterpå.

Klomsæt har forklart at han ikke kan stå bak ettersom han selv ikke kom til Oslo før rundt kvart på fem, satt i bilkø i Oslo sentrum og dro rett hjem. Fram til noe før klokka fem

hadde han dessuten en passasjer som i lagmannsretten kunne bekrefte at Klomsæt ikke hadde vært ute av bilen eller snakket med noen som kom bort til bilen.

En analyse av hvilke basestasjoner Klomsæts og Mælands mobiltelefoner benyttet seg av under anropene er forenlig med at Klomsæt var på vei fra Arendal til Oslo, og kom til Oslo sentrum ca. kl. 16.45. Dette er samme tidspunkt som bildene ble publisert i NRK. Bruken av basestasjoner og bruken av e-postkontoen på kontoret er forenlig med at Mæland var på kontoret til omkring kl. 18.00.

For lagmannsretten er det ikke nødvendig å ta stilling til hvordan den fysiske overleveringen skjedde eller hvem som utførte overleveringen. Det er tilstrekkelig å konstatere at det fullt ut var mulig å få informasjonen ut fra Klomsæts kontor og til mediehusene. At dette ble gjort på en diskret og planlagt måte ligger i sakens natur. CD'ene var ikke passordbeskyttet, og innholdet kunne kopieres over på minnepinner før man hadde tilgang til passordet til dokumentene.

Klomsæt og mediene hadde i flere dager vært klar over at det ville komme nye dokumenter, herunder hittil upubliserte bilder av Breivik. Nyhetsredaktør Per Arne Kalbakk i NRK forklarte i lagmannsretten at det ikke var en vanskelig redaksjonell beslutning å trykke bildene, men ville av hensyn til kildevernet ikke antyde når NRK fikk tilgang til bildene. Tekstinnholdet i de første oppslagene der de lekkete bildene ble brukt, er relativt begrenset. Arbeidet etter at man mottok materialet kan derfor ha gått raskt med sikte på å være først eller i hvert fall tidlig ute. Artikkene som kom senere samme dag og dagen etter, framstår som basert på en langt grundigere gjennomgang av det lekkede materialet enn de første artiklene.

Den erfarne presse mannen Rolf Øvrum framholdt i sin forklaring for lagmannsretten at det i praksis vil ta mange timer fra et materiale fra en kilde kommer inn til alle beslutninger og bearbejdinger er sluttført og en artikkel er klar for publisering. I denne saken var imidlertid mediene klar over at det ville komme nytt og interessant materiale. Som nyhetsredaktøren i NRK forklarte, var hele teamet på terrorsaken samlet, og den redaksjonelle vurderingen av om bildene skulle trykkes hadde ikke voldt problemer.

Det var på forhånd varslet at materialet inneholdt bilder av Breivik som ikke hadde vært publisert tidligere. Lagmannsretten fikk under ankeforhandlingen demonstrert for seg at det ved bruk av enkle funksjoner for visning av PDF-filer tok svært kort tid å få opp bildene. Lagmannsretten legger til grunn at til tross for at materialet var omfattende, var det fullt mulig raskt å finne fram til disse bildene selv om man på forhånd ikke var kjent med hvordan materialet var ordnet.

Etter lagmannsrettens syn var det naturlig at alle mediene i første omgang valgte å publisere de samme bildene av Breivik etter pågripelsen på Utøya. Lignende bilder var

ikke kjent fra tidligere, og de hadde en åpenbar nyhetsinteresse. Det var som påpekt varslet på forhånd at materialet inneholdt nye bilder av Breivik, og det var naturlig at alle mediene viste interesse for å finne fram til og publisere disse. Medienes valg av bilder gir dermed ikke noen indikasjon på at materialet var tilgjengelig på et tidligere tidspunkt enn det som var mulig hvis bildene stammet fra Klomsæts CD.

Klomsæts atferd etter 3. februar 2012

Etter lagmannsrettens vurdering er det enkelte sider av Klomsæts håndtering av saken etter at han ble kjent med mistanken mot seg som ytterligere underbygger at det var han som sørget for at pressen fikk tilgang til politidokumentene den 3. februar 2012.

Klomsæt tok raskt kontakt med firmaet som drifter dataanlegget ved kontoret. Han fikk tilsendt oversikter over samtlige e-poster som var gått inn og ut fra kontoret i det aktuelle tidsrommet. Han ga dem videre til politiet uten å ta bort e-poster som kunne røpe informasjon om klienter i advokatvirksomheten. Han har forklart at han innhentet muntlig fritak for taushetsplikten fra de aktuelle klientene og at disse i ettertid har bekreftet fritaket skriftlig.

Klomsæt har imidlertid på det sterkeste motsatt seg at teledata, som gir mindre detaljert informasjon om klientforhold enn det en e-postoversikt gir, blir lagt fram. Lagmannsretten legger til grunn at dersom Klomsæt hadde ønsket det, ville det vært fullt mulig å medvirke til at teledata kunne framlegges uten å røpe taushetsbelagt informasjon, for eksempel ved å gå fram på samme måte som for e-postkorrespondansen eller ved selv å sladde telefonnumre som kunne røpe klientforhold.

Klomsæt har framholdt at hans sterke motstand mot at teledata legges fram, er begrunnet i hensynet til å gå riktig fram og ikke bryte taushetsplikten. Dette har lagmannsretten i utgangspunktet stor forståelse for. Det er imidlertid vanskelig å forstå at dette er den reelle begrunnelsen når holdningen til teledata ses i lys av sakens alvor for Klomsæt og hans holdning til e-posttrafikken. Inntrykket forsterkes av at teledata viser omfattende telefonkontakt samme dag med journalister i seks store medier som trykte lekkede bilder og annen informasjon.

Lagmannsretten stiller seg også noe undrende til at Klomsæt raskt valgte å be advokat Elden skrive en vurdering om taushetspliktens rekkevidde. Dette gjelder selv om det må legges til grunn at anmodningen var foranlediget av at advokat Elden hadde uttalt seg om slike spørsmål i media. Vurderingen ble oversendt i et brev fra Elden til Klomsæt 15. februar 2012 med overskriften "Notat vedrørende taushetsplikt". Notatet innledes slik:

Du har anmodet meg om å utarbeide en juridisk vurdering av spørsmålet om bistandsadvokatens taushetsplikt i forhold til mottatte politidokumenter, og om utlevering av disse til media rammes av noen straffebestemmelse.

Dersom Klomsæt ikke sto bak lekkasjen, burde det være av liten interesse for ham å få avklart om lekkasjen – dersom den kom fra en bistandsadvokat – innebar brudd på taushetsplikt eller ikke.

Lagmannsretten legger derimot ikke vekt på at Klomsæt holdt en lav profil den første tiden. Han hadde fått råd om det, blant annet av hensyn til helsa. Klomsæt har forklart at han på den tiden fortsatt var redusert etter å ha vært alvorlig syk før jul 2011.

Pressens holdning til straffesaken mot Klomsæt

Det kan etter lagmannsrettens syn ikke legges vekt på at pressen selv verken vil bekrefte eller avkrefte om Klomsæt var kilden. Slik vitnene Øvrums og Kalbakk har forklart seg om kildevernet, mener bransjen at avkreftelser indirekte kan røpe kilder, også når antallet mulige kilder er stort. Når pressen, som vet om Klomsæt er kilden eller ikke, nekter å forklare seg, kan det ikke utledes noe annet av det enn at pressen ikke vil svekke kildevernet. Lagmannsretten kan derfor ikke se at fraværet av avkreftelser bevismessig trekker i retning av at Klomsæt er kilden. Det trekker heller ikke i retning av at Klomsæt ikke er kilden.

Var bildene å finne på internett før 3. februar 2012?

Vitnet Ronny Alte, som tidligere var talsperson for Norwegian Defence League, har for lagmannsretten forklart at han, sammen med en rekke andre i et internasjonalt nettverk av likesinnede, drev omfattende søk på internett etter opplysninger om Breivik. Han forklarte at han rundt midnatt natt til 21. desember 2011 fant et bilde av Breivik som er det samme bildet som ble lekket fra politidokumentene den 3. februar 2012. Han lastet ned bildet og ga filen navnet "terrorist i jern" eller lignende. Han kontaktet Klomsæt om bildet i mars 2012. Etter anmodning fra Klomsæt sendte han bildet som vedlegg til e-post 4. mai. Dette bildet ble videresendt til forsvarer og er lagt fram for lagmannsretten.

Bildet viser Breivik etter pågripelsen på Utøya. Bildet har Klomsæts vannmerke. En dialogboks på bildet viser når bildet ble opprettet, endret og lastet ned. Datoen for lastet ned og opprettet er 21. desember 2011, som stemmer med Altes forklaring. Datoen for endret er 29. februar 2012. Klokkeslettene for lastet ned og opprettet stemmer imidlertid ikke med Altes forklaring. Klokkeslettet er kl. 18.05, mens klokkeslettet for endret er kl. 18.04. Datasakkyndig vitne Svein Willassen ga i sin forklaring uttrykk for at er det enkelt å stille dato og klokkeslett manuelt for å gi inntrykk av at et dokument er lastet ned/opprettet på et annet tidspunkt enn det reelle. En vanlig feil er imidlertid at man glemmer å stille klokkeslettet.

Etter en samlet vurdering fester lagmannsretten ikke lit til Ronny Altes forklaring om når han fant bildet på internett. Det var svært stor interesse for terrorsaken både nasjonalt og internasjonalt, og lagmannsretten ser det som særdeles lite sannsynlig at et slikt bilde skulle ligge tilgjengelig på nettet uten at dette raskt ble fanget opp og spredd, herunder til

media. Til sammenligning var NRKs oppslag 3. februar 2012 spredt til over 100 nettsteder på under én uke. Det foreligger heller ikke opplysninger som kan tale for at bilder fra pågripelsen ble påført vannmerker før 30. januar 2012. Det vises til gjennomgangen foran om arbeidet med å lage "fellen".

Opplysninger fra NRK til Google Norge om kilden

Vegard Storstad, prosjektleder i NRK, har for lagmannsretten forklart at NRK torsdag 9. februar 2012 ble klar over at bildene de hadde publisert var vannmerket. Vannmerkene ble fjernet og bildene lagt ut på nytt. Han ringte til Jan Grønbech, daglig leder i Google Norge, for å be om bistand til å få fjernet de vannmerkede bildene på Googles server, der filer ofte mellomlagres. De hadde ytterligere kontakt på e-post før det ble avklart at artikkelen allerede var spredt i et slikt omfang at det ikke lenger var mulig å verne kilden gjennom å fjerne vannmerket på bildene. For lagmannsretten benektet han på det sterkeste at han snakket med Grønbech om kilden, og han forklarte at han selv ikke visste hvem kilden var.

Jan Grønbech har imidlertid for lagmannsretten forklart at den fra NRK som ringte ham torsdag 9. februar 2012, fortalte at bildene var lekket fra politiet og at lekkasjen kunne få store konsekvenser for vedkommende tjenestemann. At vedkommende overhodet kom inn på hvem kilden var, opplevdes som høyst overraskende og ubehagelig. Grønbech kontaktet Googles advokat i Norge. Advokaten hadde de nødvendige kontakter hos Google i California, som eventuelt kunne besørge slettingen raskt. Advokaten har i sin forklaring for lagmannsretten bekreftet at han hadde oppfattet det slik at NRK hadde fortalt Grønbech at kilden var fra politiet.

Grønbech har på spørsmål avvist at han kan ha misforstått den som ringte, selv om det var tale om bilder lekket fra politidokumenter.

Lagmannsretten konstaterer at vitnene har forklart seg om en telefonsamtale som fant sted for nærmere to år siden. Det ville vært i strid med det som ellers er blitt fortalt om hvordan pressen generelt håndterer kildevernet, om en ansatt i NRK hadde fortalt at kilden var polititjenestemann. Grønbech forklarte for lagmannsretten at han en rekke ganger er blitt kontaktet av media om sletting av informasjon av hensyn til anonyme kilder, og at han aldri tidligere hadde fått noen som helst informasjon om kilden i slike tilfeller. Etter lagmannsrettens vurdering er det enten blitt gitt kildeinformasjon for bevisst å skape forvirring om den egentlige kilden eller det har oppstått en misforståelse. Opplysningene gir ikke grunnlag for å slutte at en polititjenestemann er kilden. Den videre e-postkontakten var med Vegard Storstad, prosjektleder i NRK. Det er ikke noe i e-postkontakten om kilden eller hvor lekkasjen kom fra.

Konklusjon

I den samlede vurderingen av bevisene har lagmannsretten delt seg i et flertall og et mindretall.

Flertallet – lagmann Bergh, lagdommer Robberstad, sorenskriver Lindseth og meddommerne Husebø, Olsen og Henriksen – er etter en samlet vurdering av bevisene overbevist om at de lekkede dokumentene stammer fra CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor, og om at Klomsæt har stått bak lekkasjen. Lagmannsretten har påpekt at det var klare svakheter ved metoden som ble benyttet ved etableringen av "fellen" og politiets ivaretagelse av datasikkerhet i den perioden CD'ene til bistandsadvokatene ble lagd. Etter lagmannsrettens gjennomgang ovenfor framstår det likevel som svært lite sannsynlig at materialet som ble publisert i mediene, stammer fra noen annen kilde enn den CD'en som ble utlevert til Klomsæts kontor. Det er heller ikke andre forhold som gir holdepunkter for at materialet stammer fra noen annen kilde. Når dette sammenholdes med den kontakten Klomsæt har hatt med journalister fra de mediene som publiserte materialet, er det etter flertallets syn bevist ut over enhver rimelig tvil at noen med tilknytning til Klomsæts kontor har overlatt materialet på CD'en til mediene. Det er videre bevist utover enhver rimelig tvil at Klomsæt selv har visst om og organisert dette, jf. punkt III ovenfor. Han har da også utvist forsett. Klomsæt domfelles etter dette i samsvar med forelegget.

Mindretallet – meddommer Bjerkan – har etter en samlet vurdering av bevisene kommet til at hun ikke kan se bort fra Klomsæts forklaring om at han ikke har hatt befatning med lekkasjen. Etter mindretallets syn er det en mulighet for at politiet selv har lekket de aktuelle dokumentene, og man ikke kan se bort fra at det er det som er skjedd i denne saken.

Sigurd Klomsæt blir etter dette å domfelle i samsvar med det bestemmende flertallets konklusjon.

V Straffutmålingen

Overtredelse av straffeloven § 325 straffes med bot. Påtalemyndigheten har nedlagt påstand om en bot på 24 000 kroner. Forsvareren har ikke hatt innvendinger mot botens størrelse. Lagmannsretten finner at boten passende kan settes til 24 000 kroner, i tråd med påtalemyndighetens påstand. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 12 dager.

Klomsæt var klar over at gjentatte lekkasjer hadde skapt problemer for etterforskningen av terrorsaken. Politadvokat Hilde Strand, som satt i ledergruppen for etterforskningen av terrorsaken, har for lagmannsretten forklart at lekkasjene påvirket etterforskningen ved at vitner vegret seg for å avgi politiforklaring eller forklarte seg forbeholdent av frykt for at det de sa skulle bli gjengitt i pressen. Gjengivelser i pressen fra andres forklaringer kunne også påvirke forklaringen fra vitner som ennå ikke var avhørt. Det oppsto problemer med å få avklart skadeomfanget hos flere fornærmede, idet de fryktet at sensitive personopplysninger da ville komme på avveie. I tillegg kom at Breivik fra i januar 2012

hadde fått tilgang til aviser og kringkasting, men fortsatt satt i lange avhør. Politiet ga samtykke til publisering fra dokumentene først etter at tiltale var tatt ut 5. mars 2012.

Sigurd Klomsæt var klar over at han ikke kunne gi fra seg dokumentene til pressen, og at lekkasjer skapte problemer for politiets arbeid med saken. Han var også klar over at mange fornærmede og etterlatte opplevde gjengivelse fra lekkede politidokumenter som belastende. Det er ikke tvilsomt at hans handlemåte innebar et markert og alvorlig brudd på hans tjenesteplikter.

Sakskostnader idømmes ikke, jf. straffeprosessloven § 436 andre ledd.

Dommen er avsagt med dissens slik det går fram ovenfor.

D o m s s l u t n i n g :

Sigurd Jørgen Klomsæt, født 25. april 1953, dømmes for overtredelse av straffeloven § 325 første ledd nr. 1 til en bot på 24 000 – tjuefiretusen – kroner, subsidiært fengsel i 12 – tolv – dager.

Espen Bergh

Kristin Robberstad

Tore Lindseth

Ulf Erik Husebø

Siri E Henriksen

Sigrun Bjerkan

Bengt Olsen

Rett utskrift: